

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בלק תשפ"ב לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ש"ה

להתחיל תחלה בדברים אחרים, יתחיל תיכף בהזכרת יום המיתה. ונראה כי מי שמשוקע בתענוגים הגשמיים של העולם הזה, וחסר לו האמונה בחיי נצחיים של העולם הבא, אז הזכרת יום המיתה לא מרעיד אותו למנוע מן החטא, וכמאמרם (שבת לא:): דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב (תהלים עג-ד) כי אין חרצובות למוותם ובריא אולם, אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין [נוטריקון דחרצובות] מיום המיתה, אלא שלבם בריא להן כאולם [שפתחו פתוח ורחב]. והיינו דאמר רבה מאי דכתיב (שם מט-ד) זה דרכם כסל למו [לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו לעולם, דהיינו קבורה, והדר כתיב זה דרכם כסל למו, כלומר] יודעין רשעים שדרכם למיתה, ויש להם חלב על כסלם [כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב אל כליותיהם מחשבת סופם]. שמא תאמר שכחה היא מהן [מחמת החלב שכחו והרי הם שוגגין], תלמוד לומר ואחריהם [את העתיד לבוא לנפשם אחרי אובדם] בפייהם ירצו [ויספרו] סלה [ואף על פי כן אינן חוזרין] ע"כ. ומקרא מלא הוא (ישעיה כב-ג) והנה ששון ושמחה, הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו, כי מחר נמות ע"כ.

והיינו כי אצל הרשעים הזכרת יום המיתה מביאה אותם להוסיף בהנאת העולם, כי בהיות שמחר

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו (כג-ז). ופירש ברמב"ן ותהי אחריתי כמוהו, לומר שהן נוחלי גן עדן, כי אחרית האדם המות, על כן יבקש שימות מות ישרים, הם ישראל הנקראים ישורון, שיבלו ימיהם בטוב, ותהי אחריתי כמוהו, כישראל אשר חלקם בחיים ואינם בני גיהנם ואבדון ע"כ.

ויש' לומר עוד, דאיתא בגמרא (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע [שיעשה מלחמה עם יצר הרע], שנאמר (תהלים ד-ה) רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם. אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה ע"כ. ואם כן יש לנו ד' עצות להתגבר על היצר הרע, וזהו ששיבח אותם בלעם, 'מי מנה עפר יעקב', גם האנשים הפשוטים שמשוקעים בחומריות, ויצרם תוקפת עליהם, מי יוכל לספור מעלתם שהם מתגברים על יצרם בארבעה אופנים, וזהו 'ומספר את רובע ישראל'.

*

אמנם כבר הקשו המפרשים דכיון דהזכרת יום המיתה מועלת יותר מתורה וקריאת שמע, אם כן למה לו

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי' להשי"ת, הננו מגוישים מעומקא דליבא, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הנינה למזל טוב

בת הרב רבי ברוך אייכענשטיין שליט"א חתן הרה"ג רבי אהרן ישעי' ראזנער שליט"א - דומ"ץ סאמבאטהעלי

יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

פירושו דיבור (כמו שפירשו בגמרא גיטין לז:). וזהו שאמר הכתוב, 'וישם ה' דבר בפי בלעם', ששם ה' בפיו שידבר מאחריתו שיתוקן ברבי פנחס בן יאיר, ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר, ולכן אמר בנבואה זו, 'ותהי אחריתי כמוהו', שיתוקן באחריתו בחמורו של רבי פנחס בן יאיר.

*

אך עדיין יש להבין למה בא תיקונו על ידי חמורו של רבי פנחס בן יאיר דייקא, ולא על ידי שאר בהמתן של צדיקים. וראיתי במאמרו של הגאון רבי פנחס פריעדמאן שליט"א בעל שבילי פנחס שהעיר, שלא מצינו בספרי המקובלים לפנינו שום מקור לזה, אלא מובא בספר לימודי אצילות (דף יג) להרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל, כי 'אתונו' של בלעם היא שנתגלגלה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר ע"כ. וכתב לשלב הדברים, כי בהיות שבלעם הרשע ברוב טומאתו התחבר עם אתונו במעשה אישות (סנהדרין קה:), והרי אמרו (סוטה ג.) העובר עבירה וכו' קשורה בו ככלב ע"כ, ולכן כאשר אתונו של בלעם נתגלגלה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר ונתקנה שם, כך נתגלגל עמה בלעם הרשע שהיה קשור עמה ככלב, וניצוץ הטוב שבו נתקן שם ודפח"ח. נזה נרמז במה שאמר ותהי אחריתי 'כמהו', עולה בגימטריא 'ככלב'.

ועל פי דרכו יש לומר עוד, ונקדים מה שאמרו חז"ל (חולין ז.) השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן (שאין אוכלין דבר האסור), צדיקים עצמן לא כל שכן (שהם משומרים מלאכול דבר איסור). מאי בהמתן של צדיקים (מהו העובדא שממנו לומדין שאינו מביא תקלה על ידן), דרבי פנחס בן יאיר איקלע לההוא אושפיזא רמו ליה שערי לחמריה לא אכל, חבטינהו לא אכל, נקרינהו לא אכל, אמר להו דלמא לא מעשרן, עשרינהו ואכל, אמר ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבלים ע"כ. והיא פליאה, הלא הבהמה אין עליה שום חיובי מצוה ועבירה, ואין לה דעת, ומה לנו אם הבהמה אוכלת דבר איסור. ולא עוד אלא שנותנין לה דעת מן השמים להבחין, עד שגם בהיותה רעבה אין היא נוגעת בתבואה שלא עישרו אותה.

אך הענין הוא בהקדם מה שכתוב בייטב לב (פ' בהר) לפרש וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו' אל תונו איש את אחיו (ויקרא כה-יד), וכתב דנודע שתכלית האדם לברר הטוב מהרע והאוכל מתוך הפסולת, היינו ניצוצות הקדושות שבתוך כל דבר השייך לשורש

נמות, יש לחטוף מתענוגי החיים בעוד שיש בידינו ליהנות מהעולם. ורק מי שמילא נפשו בתורה, ובקבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, ומכיר ומשיג כי העולם הזה היא רק הפרוודור בפני הטרקלין, והתקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין (אבות ד-טו), אז כאשר יצרו תוקפו, הזכרת יום המיתה מועלת להרגיז יצרו הטוב על יצרו הרע, שוב יום אחד לפני מיתתך, ישוב היום שמא ימות למחר, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. – וזהו טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז-ח), מה שהזכרת 'אחריתו', יום המיתה, טוב ומועיל להשמר מהחטא, זהו רק כשיש מתחלה 'ראשיתו', יעסוק בתורה ויקרא קריאת שמע, להתדבק מתחלה באמונת אומן, אז יהיה לו לטוב הזכרת אחריתו.

וכמו כן בלעם היה גם כן זוכר אחריתו, אבל זה היה כדי לחטוף בעוד לו מועד לנצל בחייו יותר ויותר מתענוגי עולם, כי למחר נמות. אמנם נפשו היה שואף שיזכה שתהא 'אחריתי כמוהו', שהזכרת אחריתו תהא כמו שהוא בישראל, להרגיז בזה על יצרו הרע, להתבונן שיש להכין לעצמו צידה ליום שכולו שבת, שרק מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג.).

*

והנה באור החיים הק' פירש מה שהתנבא בלעם, ותהי אחריתי כמוהו, כי ניצוץ הרשע כאשר ידבק באיש ישראל, הרי הוא כמוהו. ומצינו בדברי המקובלים כי נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, וזה יורה שנתקן באחריתו ע"כ. והנה מבואר בספה"ק שאם לא השלים אדם את נפשו, או נשמתו מתגלגלת עד שלשה פעמים שנאמר (איוב לג-ט) הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלש עם גבר ע"כ (עיין יגד משה על ענינים אות גלגול). ואם כן ניתן לכל אדם הזדמנות ארבעה פעמים להשלים נפשו. וזהו שאמר בלעם במעלות בני ישראל, 'מי מנה עפר יעקב', מי יוכל למנות החשיבות גם מפשוטי העם של בני ישראל המכונים עפר יעקב. 'ומספר את רובע ישראל', שנותנין להם לישראל הזדמנות ארבעה פעמים במספר שיוכלו להשלים נפשם. ועל זה התנבא 'ותהי אחריתי כמוהו', שיזכה גם כן בסופו להשלים נפשו, ובא תיקונו בחמורו של רבי פנחס בן יאיר.

וזהו שהקדים הכתוב, וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר (כג-ה), כי בפ"י נוטריקון פ'נחס בן יאיר (תכלת מרדכי בפרשתנו אות יט), וידבר'

ובזה ביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בענין חמורו של רבי פנחס בן יאיר, כי בהיות שנפשו של אדם מתפשט בממונו, על כן קדושתו של רבי פנחס בן יאיר שהיה זהיר מאד באכילתו, נמשכה על ניצוצי נשמתו שהיה מונח בחמורו, עד שמעצמה הרחיקה מלאכול מאכל שאין בעליה אוכלים, כי ניצוצי הקדושה שיש בהבהמה הם מאוחדים יחד עם בעליה, וקדושת הבעלים מונעים אותה מלעשות דבר שאינו הגון להם.

ואחי היקר הגה"צ רבי שלמה זלמן זצ"ל אב"ד תולדות אהרן, הוסיף בזה לבאר מה שאמרה תורה גבי שור מועד שהמית אדם, השור יסקל וגם בעליו יומת (שמות כא-כט) בידי שמים, והוא תמוה דבשביל שורו שהזיק, שהבעלים הם רק כעין גרמא יתחייב האדם מיתה. אך להנ"ל מובן, דאם האדם בעצמו היה נקי מדררא דאכזריות ורציחה והלבנת פני חבריו ברבים דהוי כהורגו, אז לא היה במציאות ששורו שהוא חלק נשמתו יהרוג את האדם, ומכיון שאנו רואים ששורו המית אדם, הרי זה לסימן כי גם בעליו יומת, שהוא גם כן כרוצח, אף שאין עדים והתראה, מכל מקום ממיתה בידי שמים לא פלט ודפח"ח.

*

ובזה היה נראה לבאר הכתוב (שמות כג-יב) ששת ימים תעשה מעשיך, וביום השביעי תשב, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר. והלשון 'למען' ינוח צריך ביאור. וברמב"ן פירש דקאי על רישא, ששת ימים תעבוד, שתעשה כל מעשיך בבית ובשדה, בעבור שינוח בשביעי בן אמתך והגר להיות כולם עדים במעשה בראשית ע"כ. ולפי מה שנתבאר יש לומר, דמי שזוכה לקיים מצות שבת כראוי בכל פרטיה, הרי הוא מנחיל קדושת מנוחת השבת גם בכל קניניו שיש בהם ניצוצי נשמתו, ושורו וחמורו ועבדו ואמתו נשפעים מזה להיות אצלם מנוחה ביום השבת, עד שלא יעשו שום מלאכה. וכידוע העובדא מרבי יוחנן בן תורתא (פסיקתא רבתי פרה יד), אשר בהמתו היתה שובתת בשבת ממלאכה, עד שגם אחר שנמכרה לנכרי לא עשתה מלאכה, עד שנתוודע לה שנמכרה. וזהו שאמר הכתוב, 'וביום השביעי תשב', שתהא קדושת השביתה כל כך אצל השומר שבת שתשפיע גם על כל קניניו שמעצמם ישבתו, 'למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך', שגם הניצוצים שלך שהתפשטו בהם ינוחו בקדושת השבת. [וכמו כן נאמר בדברות האחרונות

נשמתו, על דרך שפירשו רעבים גם צמאים, לאותו מאכל או משקה, כי נפשם בהם תתעטף (תהלים קז-ה), באותן הדברים, ולכן יחפוץ בו להעלותו למעלה. וכמו כן בעניני משא ומתן כל אחד עוסק במסחר החביב לו. וטעם הדבר, כי באותו דבר יש בו ניצוצות קדושות של נפשו ולכן יחפוץ בו, כי בעסקו בו כדת של תורה להשמר מהאזהרות שנאמרו בו איסור אונאה רבית מדות ומשקולות גניבה וגזילה וכדומה, אז יעלה הניצוצות הקדושות שבו לשורשו.

ולפי זה הוה סלקא אדעתין באם זה הקונה חפץ בו, ודאי יש באותו דבר כח הרוחני השייך לנפשו, לכן יהיה מותר ליקח ממנו יותר משויו לפי גשמיותו, ואין בו אונאה, מכח הרוחני שבו הנצרך להקונה אותה, לזה הוצרכה התורה להורות, כי אין המשא ומתן נחשב רק לפי גשמיות הדבר ויש בו דין אונאה. וזהו שאמרה תורה וכי תמכרו ממכר לעמיתך, כלומר הגם שאותו ממכר שייך לעמיתך מצד רוחניותו, או קנה מיד עמיתך, אל תונו איש את אחיו, והטעם לפי שהמכירה והקניה הוא דבר הנקנה מיד ליד, היינו לפי גשמיותו שיש ערך לדמי שויו, על כן אל תונו ע"כ.

ובאמת מקור מקומו טהור בצוואת הריב"ש (דף יג.) ממרן הבעל שם טוב הק' זי"ע, דלכן איתא בגמרא (ר"ה כז.) התורה חסה על ממונם של ישראל, כי זה כלל גדול שכל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי הוא נהנה מהחיות שיש באותו הדבר, כי לולא אותו הרוחניות לא היה שום קיום לאותו הדבר, ויש שם ניצוצות קדושות השייכים לשורש נשמתו. ושמעתי כי זה טעם שיש אדם שהוא אוהב דבר זה ויש אדם ששונא דבר זה ואוהב דבר אחר. וכשהוא משתמש באותו כלי, או אוכל מאכלים אפילו לצורך גופו, הוא מתקן הניצוצות, כי אחר כך הוא עובד באותו כח הבא לגופו מאותו מאכל או מלבוש או שאר דברים, בזה הכח עובד להשי"ת, נמצא שעל ידי זה הם מתוקנים. לכך פעמים יארע כשכלה כבר לתקן כל הניצוצות שהיו באותו דבר השייכים לשורש נשמתו, אז לוקח ממנו השי"ת אותו הכלי, ונותן לאחר ששייכים הניצוצות שיש באותו הכלי לשורש אחר. ואמר ריב"ש ע"ה שאוכלין בני אדם ושותין בני אדם ומשתמשין בבני אדם, היינו בניצוצין שיש באותו הדברים, לכך צריך אדם לחוש על כליו ועל כל דבר שיש לו, היינו מצד הניצוצין שיש שם, בכדי לחוס על ניצוצותיו הקדושים עכ"ל (והאריך בזה בספר בעל שם טוב סוף פרשת ויחי).

(דברים ה-יד) ויום השביעי שבת לה' אלקיך וגו' למען ינוח עבדך ואמתך כמורך].

[ובזה יש לומר במה שאמר הכתוב (דברים לט) החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, ובחרת בחיים למען תחיה אתה יזרעך'. ודקדקו המפרשים הלא התורה מדברת לכל אחד ואחד מישראל, ולמה הוצרך להוסיף 'זרעך', הלא הוא נכלל ב'אתה'. אך לפי מה שנתבאר שקדושת האדם מתפשטת בממונו ובשורו וחמורו, אם כן מכל שכן שמתפשטת בזרעו, אשר ברא כרעיה דאבוה, ואמר הכתוב ובחרת בחיים, באופן כזה, אשר הבחירה שלך יפעול גם על זרעך].

ומעתה באתונו של בלעם היתה בה ניצוצי נשמתו של בלעם עצמו, כי נפשו של אדם מתפשט בממונו, וכאשר בא האתון בגלגול בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, הרי זה ניצוצי נשמת בלעם בעצמו, ושפיר כתב האור החיים הק' כי נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, כי נפש האדם ונפש בהמתו לאחדים המה, ושם בא בלעם לתיקונו.

*

והנה איתא במשנה (אבות ה-ט) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע ע"כ. וביאר ברש"י (שם) כי בלעם עינו רעה כמו שנאמר (במדבר כד-ב) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל. רוח גבוהה שנאמר (שם כב-ג) מאן ה' לתתי להלוך עמכם, אלא עם אחרים. ונפש רחבה שנאמר (כב-ח) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב. ואברהם בגודל צדקתו היה להיפוך לגמרי ממדותיו של בלעם מן הקצה אל הקצה.

ומבואר בספר לימודי אצילות (הני"ל) כי ישמעאל בן אברהם בא גם כן בגלגול חמורו של רבי פנחס בן יאיר, ורבי פנחס בן יאיר עצמו היה ניצוץ מאברהם אבינו שבא לתקן נפש ישמעאל בנו ע"כ. (וכן איתא גם בעמק המלך שער א פרק מב). ואם כן היה ברבי פנחס בן יאיר מדותיו של אברהם אבינו, עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, כי הוא ניצוץ של אברהם אבינו. ובאמת איתא כן (שם בגמרא) שאמרו עליו על רבי פנחס בן יאיר מימיו לא בצע על פרוסה שאינו שלו [שלא רצה לאכול כזית משל אחרים], ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו, משום שהיה חושש ליהנות מרע עין, דכתיב (משלי כג-ו) אל תלחם [אל תסעוד] את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו ע"ש. דוגמת מה שמצינו באברהם אבינו שאמר, אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך (בראשית יד-כג). וזהו היפוך מדתו של בלעם, שהיה רע עין, ונפש רחבה שהתאוה לבית מלא כסף וזהב. ומדתו של רבי פנחס בן יאיר התפשט לחמורו, כי נפש האדם מתפשטת בממונו, ולכן שם נתגלגלה אתונו של בלעם שהיתה בה ניצוצי נשמתו של בלעם עין רעה ונפש רחבה, ונתקנה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר שהיתה עין טובה ונפש שפלה ורוחו נמוכה, ובוזה בא בלעם לתיקונו.

*

ובימים אלו שאנו מקוננים על חורבן בית מקדשנו, אשר נחרבה עבור שנאת חנם שהיתה בישראל (יומא ט), מוטל עלינו ביתר שאת לתקן המדות הרעות שיש בנו, שלא נהיה מתלמידיו של בלעם הרשע, ששורשם קנאה תאוה וכבוד, שמתבטא בעין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, אשר זהו השורש פורה ראש ולענה להשנאת חנם ששורה בנו. – וגם להרבות בימים אלו בתפלה ביתר שאת בכוונת הלב, על בנין ציון וירושלים, אשר רק המתאבל עליה זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל:), ויראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת, באמור לציון מלך אלקיך בביאת בן דוד בב"א.

הגליון הזה נתגב על ידי

מזה"ר ר' איסר צינגלהיים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מזה"ר ר' משה פריימאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מזה"ר ר' לוי יצחק לינדנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוס בנו למול טוב	מזה"ר ר' מנחם לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מזה"ר ר' יצחק האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מזה"ר ר' שמואל אליעזר דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מזה"ר ר' אברהם פריידימאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב
---	--	--	--	---	---	--